Sporen 2008/3
september 2008

Nieuwsbrief van de
Koninklijke Vlaamse
Mycologische Vereniging

V.U. D. Minnebo
Kleine Molenstraat 19
9290 Overmere

Verzending:
C. Van Lommel
Jozef Verbovenlei 34
2100 Deurne
03/322 64 06

Afgiftekantoor: Berchem 1/2
Erkenningsnummer P508807

België - Belgique
P.B.
2600 Berchem 1/2
8/4784

SPOREN

De gegevens op het adresetiket zijn opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand. Ieder lid kan de gegevens over zichzelf inzien bij de ledenadministratie.

Sporen

Nieuwsbrief van de

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging

KVMV

Jaargang 1 - Nummer 3 - September 2008

COLOFON

SPOREN is een uitgave van de KVMV, de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging vzw

Afdelingen: Antwerpse Mycologische Kring (AMK), Mycologische Werkgroep Limburg (Mycolim), Oost-Vlaamse Mycologische Werkgroep (OVMW) en Zelfstandige Werkgroep voor AmateurMycologen (ZWAM).

Voorzitter: Ruben Walleyn
Predikherenstraat 37, 8750 Wingene - 051/65 89 80 - ruben.walleyn@pandora.be
Ondervoorzitter: Bernard Declercq
Axelsvaardeken 28, 9185 Wachtebeke - 09/345 03 56 - bernard.declercq2@pandora.be
Penningmeester: Lieve Van Boeckel-Deceuninck
Berten Pilstraat 20, 2640 Mortsel - 03/455 92 79 - lieve.deceuninck@skynet.be
Secretaris: Peter Verstraeten
Draverstraat 29, 9810 Nazareth - 09/385 41 74 - verstraeten.peter@skynet.be
Ledenadministratie: Myriam de Haan
Leopoldstraat 20, bus 1.1, 2850 Boom - 03/888 75 14 - myriam.de.haan@skynet.be
Overige bestuurders:
André De Kesel, Haesaertsplaats 15, 2850 Boom - 02/260 09 38 - adk@br.fgov.be
Gut Driesen-Tilkin, Kruisheideweg 32, 3520 Zonhoven - 011/72 59 24 - driesen.tilkin@pandora.be
Luc Lenaerts, Fonteinstraat 8, 3560 Lummen - 013/52 34 99 - luc.lenaerts@encare.be
Roosmarijn Steeman, Dennenlaan 13, 2500 Lier - 0485/68 88 48 - roosmarijn.steeman@gmail.com
Sven Terclavers, Meerstraat 26, 3320 Meldert - 0486/57 32 68 - sven.terclavers@telenet.be
Internet: AMK: www.kamk.be
Mycolim: www.mycolim.be
ZWAM: www.zwamleuven.org

FUNBEL
Secretariaat: EmileVandeven , Opperveldlaan 14, B-1800 Vilvoorde, 02/267 74 18.

Lidmaatschap KVMV 2008: bedraagt 18,00 euro (gezinslidgeld 20,00 euro) te storten op rekening 737-0187576-21 van de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging te Antwerpen. Voor buitenlandse leden bedraagt het lidmaatschap 20,00 euro (gezin 22,00 euro) indien alle kosten door de opdrachtgever ten laste worden genomen; zo dit niet het geval is, bedraagt het lidmaatschap 27,00 euro. IBAN-nummer BE17 7370 1875 7621, BIC-code KREDBEBB. De nieuwsbrief *Sporen* (4 maal/jaar) en *Sterbeeckia* zijn begrepen in het lidgeld.

Verantwoordelijke uitgever: Danny Minnebo, Kleine Molenstraat 19, 9290 Overmere

Redactieleden: Georges Buelens, Robert De Ceuster, Gut Tilkin, Wim Veraghtert en Peter Verstraeten

Eindredactie en layout: Danny Minnebo - 09/367 95 49 - minnebo.troch@pandora.be

Verzending: Christine Van Lommel, Jozef Verbovenlei 34, 2100 Deurne

Ieder lid kan publiceren in *Sporen*. **Teksten** voor het volgende nummer moeten vóór 1 november 2008 gemaild worden naar de eigen afdelingscoördinator:

AMK	> Wim Veraghtert	- wim.veraghtert@gmail.com
MYCOLIM	> Gut Tilkin	- driesen.tilkin@pandora.be
OVMW	> Peter Verstraeten	- verstraeten.peter@skynet.be
ZWAM	> Georges Buelens	- georges.buelens@telenet.be

Foto's of figuren in de tekst worden best nog eens afzonderlijk meegestuurd als beeldbestand, bijvoorbeeld .jpg.

Sporen wordt gerealiseerd met steun van het Provinciebestuur van Antwerpen.

COPYRIGHT ©

Het copyright voor tekst en illustraties van de artikels berust bij de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging (KVMV). Auteurs behouden het recht om de eigen tekst en illustraties voor andere doeleinden te gebruiken. Het is niet toegestaan volledige of gedeelten van artikels of illustraties over te nemen zonder toestemming van de redactie.

ISSN 2030-367X

Jaargang 1, nummer 3
September 2008

Editoriaal

Geachte leden,

Bij deze onze derde *Sporen*. Bij vorige nummers bleken er soms problemen op te duiken met de kwaliteit van de lijm. De gelijmde bladen blijken snel los te laten, waarvoor onze excuses. Indien dit probleem aanhoudt, zullen we vanaf de volgende jaargang overschakelen naar geniete exemplaren. Dit heeft als klein nadeel dat de kopij gepast moet verdeeld worden over 4 i.p.v. 2 bladzijden, maar de huidige toevloed van bijdragen (doe zo voort!) stemt ons anderzijds optimistisch dat dit probleem kan opgelost worden.

We herhalen dat artikels voor *Sterbeeckia* ten laatste eind september bij onze redacteur André De Kesel worden verwacht; hoe meer, hoe liever. Ook voor een zeer goed geïllustreerd vulgariserend artikel kan plaats gemaakt worden. In deze Sterbeeckia verschijnt o.a. een reeks correcties en aanvullingen op onze standaardlijst van basidiomyceten en myxomyceten. Dit gebeurde ook op regelmatige basis via de website van het INBO (www.inbo.be; doorklikken naar kenniscentrum > flora > paddenstoelen), waar ook digitale versies van de standaardlijst in tekst- en tabelvorm kunnen gedownload worden. Tegelijkertijd zal ook funbas aangepast worden en tevens aangevuld met Rode-Lijstcategorieën van Nederland en ecologische groepen (saprofyten, symbionten, parasieten e.d.). Er wordt nog een seintje gegeven als funbas is aangepast, zodat alle gebruikers van FUNBEL zich op dezelfde lijn kunnen zetten. Ondertussen wordt ook verder gewerkt aan een inventaris van onze niet-gelicheniseerde ascomyceten, die hopelijk in 2009 kan afgewerkt worden.

Uiteraard zijn er ook nog onze paddenstoelen. Er is deze zomer wat afgezeurd over het weer, maar blijkbaar was de zomer vrij normaal naar Belgische maatstaven en dat lijkt ook zo. Volgens hetgeen ik in de wandelgangen opvang over de paddenstoelen, zijn er geen echte pieken, maar is het af en toe, zo hier en daar (meer dan) de moeite. Iedereen veel plezier toegewenst tijdens het komende seizoen, waarbij we je eraan herinneren dat je al schrijvend dit plezier met velen kan delen…

Ruben Walleyn

voorzitter

Sporen
NIEUWSBRIEF VAN DE KONINKLIJKE VLAAMSE MYCOLOGISCHE VERENIGING

Excursiekalender

D = dagexcursie, V = voormiddag, N = namiddag

zondag 21.09.08 - ZWAM (N)

Natuurreservaat Catselt te Scherpenheuvel-Zichem.
Afspraak om 14.00 u. op de parking Hoornblaas 107.
Gids: Robert De Ceuster

zaterdag 27.09.08 - Mycolim (V)

Teut, Zonhoven. Samenkomst om 9.00 u. aan de private parking van de Holsteenhoeve, Holsteenweg 28 te Zonhoven. Vanuit het centrum de richtingwijzers voor de Holsteen volgen. De wandeling vertrekt aan de vroegere zandwinning in de Hengelsbroekweg.
Contact: Gut Tilkin (011/72 59 24)

zaterdag 27.09.08 - OVMW (D)

Park, Tervuren. Samenkomst om 9.30 u. aan de Sint-Hubertuskapel in het park. Brussel ring R0 richting Namen, afrit Tervuren, aan de lichten linksaf richting Tervuren; (ong. 2,5 km) aan het grote ronde punt niet de richting Tervuren of Leuven nemen, maar rechtdoor tot bijna aan het koloniënpaleis. Ong. 100 m vóór het paleis rechtsaf, tot aan de kazerne Panquin. De St.Hubertuskapel staat daar aan de linkerkant van de weg.
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74)

zaterdag 27.09.08 - ZWAM (N)

Domein Horst te Sint-Pieters-Rode (Holsbeek).
Afspraak om 14.00 u. op de parking van het kasteel van Horst, Horststraat.
Gids: Georges Buelens

vrijdag 03 - zondag 05.10.08 - ZWAM

Paddenstoelenweekend te Montenau (volzet).

zaterdag 04.10.08 - KVMV (D)

De Bonte Klepper en **Volharding** te Rijkevorsel. Samenkomst om 9.45 u. aan de kerk van Oostmalle.
Contact: Wim Veraghtert (0496/97 87 79)

zondag 05.10.08 - Mycolim (V)

Massy, Houthalen. Samenkomst om 9.00 u. aan de kerk van Zwartberg.
Contact: Richard Pawlowski (011/57 49 70)

zaterdag 11.10.08 - OVMW (V)

Gulke Putten te Wingene. Samenkomst om 9.30 u. aan Café De Radio. E40, afrit 10 Beernem, links richting Wingene, tot aan het Aanwijs, daar terug links en blijven volgen tot aan Café De Radio.
Contact: Mieke Verbeken (051/65 89 90) of Peter Verstraeten (09/385 41 74)

zaterdag 11.10.08 – Mycolim (V)

Sahara te Lommel. Samenkomst om 9.00 u. aan de Topevenementenhal, Sportveldenstraat 10 te Lommel (dicht bij het stedelijk sportstadion van KVSK United).
Contact: Richard Pawlowski (011/57 49 70)

zondag 12.10.08 - AMK (V)

Walenbos te Houwaart. Bijeenkomst om 9.45 u. aan de kerk van Houwaart. Vertrekkend vanuit Aarschot, richting A2 rijden. De snelweg niet nemen maar de N223 richting Tienen. 4 à 5 km voorbij de oprit van de snelweg, links afslaan naar Houwaart.
Contact: Georges Buelens (016/63 26 42)

zondag 12.10.08 - ZWAM (N)

Bossen van de Kleine Gete te Ezemaal (Landen). Afspraak om 14.00 u. aan de kerk van Ezemaal (klein gebouw), Hakendoverstraat.
Gids: Jules Robijn

donderdag 16 - zondag 19.10.08 - KVMV

Kustweekend paddenstoelen te De Panne. Voor meer

info : zie Sporen 2008, nr. 1.
Contact: Jacky Launoy (058/41 37 25)

zaterdag 18.10.08 - ZWAM (N)

Het Thienbunderbos te Rillaar. Afspraak om 14.00 u. op de parking van Meubelen Serre, Boekhout(str) te Tielt-Winge.
Gids: Raf Leysen

zaterdag 25.10.08 - OVMW (V)

De Bueren te Melle. Samenkomst om 9.30 u. op de parking bij de spoorwegbrug te Kwatrecht. Vanaf de E40 afrit 17 Wetteren de N42 Oosterzelesteenweg richting Wetteren tot aan kruising met de N9 Brusselsesteenweg (1,4km). Daar links en 1,3 km richting Gent. Net voor de spoorwegbrug rechts parking (Viaductweg).
Contact : Murielle Deblaere (09/329 01 95)

zondag 26.10.08 - AMK/Mycolim (V)

Terrilwandeling te Houthalen. Vanuit Antwerpen E313 richting Hasselt, aan het klaverblad te Lummen de E314 richting Aken. Afrit 29 (Houthalen-Helchteren) nemen en aan het eind van de afrit rechtsaf richting Houthalen. Aan het tweede kruispunt met lichten (het eerste is juist onderaan de brug van de autostrade), links richting industriepark en dan onmiddellijk (20 meter) rechts. Dit is de Pastorijstraat die parallel met de grote baan loopt. Samenkomst om 9.45 u. aan het "voormalig hoofdgebouw van de mijn", waar een ruime parking voorzien is.
Contact: Jan Cornelis (011/52 35 24)

zondag 26.10.08 - ZWAM (N)

De bossen de Merode te Averbode (Scherpenheuvel-Zichem). Afspraak om 14.00 u. aan de Drukkerij Averbode, Herseltsebaan 107.
Gids: Koen Berwaerts

zaterdag 01.11.08 - AMK (D)

Snoekengracht te Boutersem en **Meldertbos** te Meldert (Hoegaarden). Samenkomst om 9.45 u. aan het station van Vertrijk, Stationsstraat Boutersem. Via de E40 (Brussel – Luik) te bereiken door uitrit 24 te nemen, links richting Boutersem ongeveer 1 km tot aan een T-splitsing, daar links en om de bocht zie je de spoorweg. Hier niet de brug onderdoor maar links voor de brug is er parking. Na de wandeling kunnen we de picknick gebruiken in café "De Pomp" op het Dorpsplein te Boutersem (is vlakbij).
Contact: Georges Buelens (016/63 26 42)

zondag 02.11.08 - ZWAM (N)

De naaldbossen te Langdorp (Aarschot). Afspraak om 14.00 u. aan de kerk van Langdorp, Langdorpsesteenweg.
Gids: Sven Terclavers

zaterdag 08.11.08 - OVMW (V)

Domein Ryckeveld te Damme-Sijsele. Samenkomst om 9.30 u. bij het kasteel (Europacentrum). Via E40, afrit Aalter (10), bij rond punt N44 richting Knokke nemen tot juist voor Maldegem ; aan rond punt links N9 richting Brugge. Deze volgen tot Brugge St.-Kruis, linksaf Holleweg naar Europacentrum Ryckevelde.
Contact: Johan Pattheeuws (050/35 75 53, enkel op 08/11: 0472/98 40 91)

zondag 09.11.08 – AMK (D)

Militair oefenterrein Zwartebeek te Helchteren.
Bijeenkomst om 9.45 u. aan de kerk van Helchteren, op ca. 100 m van het kruispunt in het centrum. Te bereiken via de E314, afrit 29 (N715 volgen).
Contact: Wim Veraghtert (0496/97 87 79)

zondag 09.11.08 – ZWAM (N)

Mollendaalbos te Haasrode (Oud-Heverlee). Afspraak om 14.00 u. op de parking van het Brembergcentrum te Haasrode.
Gids: Henri Vranckx

dinsdag 11.11.08 – Mycolim (V)

Hengelhoef te Houthalen. Samenkomst om 9.00 u. op de parking Engelhof (parking van het domein Hengelhoef tegenover het Congresgebouw).
Contact: Jan Cornelis (011/52 35 24)

zaterdag 15.11.08 - AMK (V)

Prinsenpark te Retie. Bijeenkomst om 9.45 u. op de parking van het domein. Bereikbaar via E313, afslag E34 richting Eindhoven; neem afrit 25 Turnhout-Oost, dan de N18 richting Retie en daar de N118 richting Geel. Ongeveer 4 à 5 km verder aan uw rechterkant ingang Prinsenpark. **Dit is een halvedagexcursie, daarna gezellig samenzijn in een nabijgelegen herberg.**
Contact: Jos Volders (014/54 91 44)

zaterdag 15.11.08 - OVMW (V)

Brielmeersen te Deinze. Samenkomst om 9.30 u. op de parking. Via E17 afrit Deinze (7), N35 richting Deinze, tot in centrum; de Leie oversteken en dan linksaf, en na ca. 100 m weer linksaf tot op de parking van de Brielmeersen.
Contact: Peter Verstraeten (09/385 41 74)
Na de excursie gezamenlijk eetmaal in Nazareth (De Valk) of ergens anders indien gewenst.

Educatieve bijeenkomsten

De bijeenkomsten in Gent gaan door om 10.00 u. in het Laboratorium plantkunde van de Universiteit Gent, K.L. Ledeganckstraat 35, 2e verdieping. Ingang gemakkelijkst via de plantentuin.

De bijeenkomsten in Antwerpen gaan door in de Bioruimte van de UA, Groenenborgerlaan 171 te 2020 Antwerpen; aanvang telkens om 20.00 uur, tenzij anders vermeld. Vóór iedere vergadering (behalve bestuurlijke vergaderingen) is er vanaf 19.30 uur gelegenheid om boeken uit de bibliotheek te ontlenen. De bib is steeds gesloten de 4e dinsdag van de maand.

dinsdag 30.09.08 - AMK (Antwerpen)

Funbel, met Emile Vandeven. Het inbrengen van alle vondsten in de database van de KVMV is uitermate belangrijk om de biodiversiteit van de mycoflora in kaart te brengen, beheerswerken te helpen, atlasprojecten te vervolledigen, enz. Het is ook gemakkelijker dan u denkt. Kom vanavond leren hoe het moet!

dinsdag 07.10.08 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we determineren ze gezamenlijk.

dinsdag 14.10.08 - AMK (Antwerpen)

Roesten. Jos Volders zal u die avond alles vertellen over deze plantenparasieten. Niet alleen de macroscopie, maar ook de interessante microscopie komt aan bod.

dinsdag 21.10.08 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep. Thema Russula (er is ook mogelijkheid om andere vondsten te determineren met begeleiding).

dinsdag 28.10.08 - AMK (Antwerpen)

Raad van Bestuur.

dinsdag 04.11.08 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we determineren ze gezamenlijk.

dinsdag 11.11.08

Bioruimte gesloten.

dinsdag 18.11.08 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep. Thema Russula (er is ook mogelijkheid om andere vondsten te determineren met begeleiding).

dinsdag 25.11.08 - AMK (Antwerpen)

AMK-stuurgroep: excursies 2009.

dinsdag 02.12.08 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep. Breng uw vondsten mee en we determineren ze gezamenlijk.

dinsdag 09.12.08 - AMK (Antwerpen)

Recente Ascomyceten-vondsten. Dit is de eerste van een reeks avonden waarin Bernard Declercq interessante collecties van telkens een andere klasse van de Ascomyceten zal in beeld brengen, waardoor verwantschappen en verschillen beter tot uiting komen.

zaterdag 13.12.08 - OVMW (Gent)

Wintervergadering : planning van de excursies 2009, merkwaardige vondsten 2008, brainstorming nieuwe activiteiten, literatuuroverzicht, een presentatie door een lid van OVMW of van een andere afdeling.

dinsdag 16.12.08 - AMK (Antwerpen)

Mycologische werkgroep. Thema Myxomyceten. Breng zelf materiaal mee en onder begeleiding worden de vondsten op naam gebracht (er is ook mogelijkheid om andere vondsten te determineren met begeleiding).

dinsdag 23.12 en 30.12.08

Bioriumte gesloten.

Kustweekend 2008

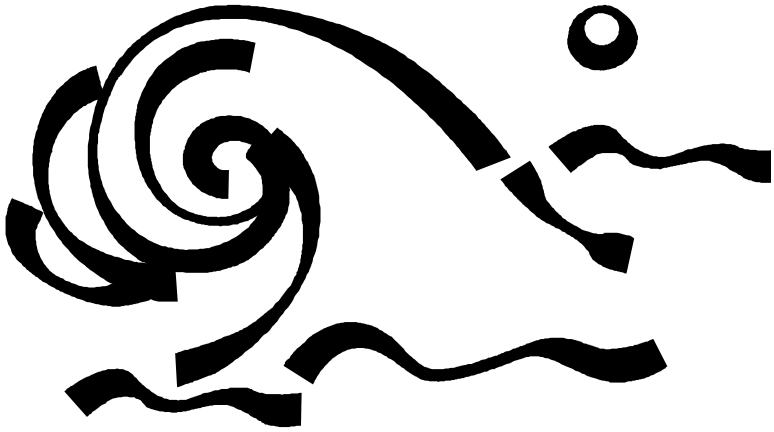

30 mycologen hebben zich reeds ingeschreven en een voorschot betaald voor het kustweekend 2008 te De Panne van 16 tot 19 oktober a.s. Mogen we vragen om tegen 30 september het saldo van € 148,00 te storten op rekening 737-0187576-21 van de Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging te 2050 Antwerpen. De deelnemers die een éénpersoonskamer gevraagd hebben, dienen een toeslag van € 50,00 te betalen.

Jacky

Myxomyceten op Populier in het Calmeynbos te De Panne

Jacky Launoy, Konijnenweg 11, 8660 De Panne

1. Inleiding

Het Calmeynbos is gesitueerd op het grondgebied van De Panne en verspreid over de IFBL-hokken: C0.56.42; C0.56.43; C0.56.44 en C0.57.31. Het bos is centraal verdeeld in twee delen door de rijksweg Adinkerke - De Panne. Het westelijk deel is sinds 1960 eigendom van de Intercommunale Watermaatschappij van Veurne-Ambacht (IWVA), het oostelijk deel werd destijds aangekocht door de gemeente De Panne en maakt deel uit van het complex Oosthoekduinen. Vrij recent nam het Vlaamse Gewest een klein deel over dat behoorde aan het ministerie van Onderwijs en bedoeld was als uitbreidingszone voor het Koninklijk Technisch Atheneum (KTA). Dit deelgebied wordt verder Argozone genoemd.

2. Historiek van het Calmeynbos

Het Calmeynbos werd in 1903 aangeplant door de eigenaar Maurice Calmeyn op een oppervlakte van 50 ha duinen. In Extrait du bulletin de la Société Royale Belge de Géographie N° 2, 1932 schreef M. Calmeyn : "*Wie de aanplantingen bezoekt, heeft moeite om toe te geven dat de bomen, populieren, hard - en naaldhoutsoorten in zo een korte periode dergelijke afmetingen hebben gehaald in omtrek (tot 1,80 m) en in hoogte. Wat de professionele houtvesters het meest verbaast, is dat de meeste soorten niet lijden onder de dominerende westenwind. Het is me in die periode van 28 jaar, waarin de aanplant opgevolgd werd, gelukt om 27 verschillende soorten bomen te laten groeien, te weten: Populier, Wilg, Olm, Berk, Gewone esdoorn, Noorse esdoorn, Es, Zomereik, Wintereik, Amerikaanse eik, Beuk, Linde, Haagbeuk, Paardenkastanje, Grove den, Zwarte den, Corsicaanse den, Zeeden, Weymouthden, Gewone douglasspar, Gewone zilverspar, Nordmanspar, Europese lork, Japanse lork, Fijnspar en Sitkaspar.*" Sinds de aanplant heeft het bos twee wereldoorlogen doorstaan. Tijdens de Eerste Wereldoorlog is er veel naaldhout gekapt voor veldwerken aan het IJzerfront. Tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft de bezetter bijna alle naaldbomen gerooid voor de aanmaak van de zgn. "Rommel-asperges" op het strand. Na de Tweede Wereldoorlog werd er in het bos weinig aan beheer gedaan. De toenmalige eigenaars, verenigd in de Compagnie des Dunes du Littoral, hadden in 1957 een aantal jonge naaldbomen aangekocht om te herplanten. Deze werken werden niet uitgevoerd door de nieuwe eigenaars. Vandaag wordt de boomlaag gedomineerd door in volgorde van belang, *Acer pseudoplatanus*, *Populus ×canadensis* en *P. canescens*.

Het beheer van het bos werd enkele jaren geleden toevertrouwd aan ANB (Agentschap voor Natuur en Bos). In het bos is zachte recreatie toegelaten en enkel omgewaaide bomen die op de wandelpaden een hindernis vormen, worden in stukken gezaagd.

De aard van het terrein (duinzand), de ouderdom

van het bos, de invloed van de dominerende westenwind en de waterwinning, zijn de oorzaken van het regelmatig omvallen tijdens stormweer van een

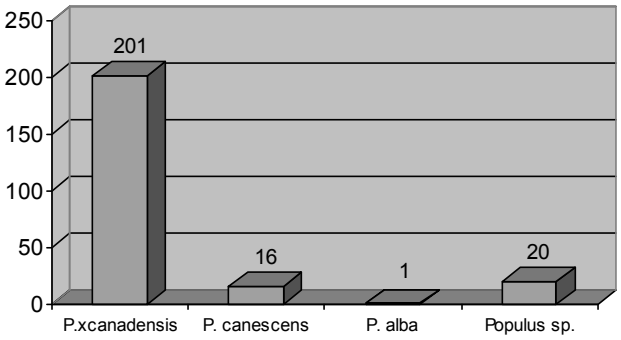

Fig. 1: Aantal vondsten van myxomyceten op de verschillende soorten populier

aantal bomen in het gebied. Vooral de populieren zijn hiervan het slachtoffer. Sommige Canadapopulieren zijn van binnen aangetast en hol.

We stellen vast dat de omgewaaide populieren vooral ontbinden in de vorm van witrot. Oorzaak hiervan is de aanwezigheid in het bos van polyporen en korstzwammen als *Stereum hirsutum, Phlebia radiata, P. tremellosa, Polyporus brumalis, Trametes versicolor, Bjerkandera adusta* e.a. (Van Audenhove 2004). Populier is een zachte houtsoort. Dood hout kan veel water opnemen vooral wanneer liggende stammen in contact zijn met de bodem. Dit beïnvloedt positief de ontwikkelingsmogelijkheden van slijmzwammen.

3. Waarnemingen van myxomyceten op populier

In totaal werden 238 waarnemingen van slijmzwammen verricht, op 3 uitzonderingen na eigen vondsten die gedaan werden tussen januari 2003 en december 2007, de meeste in C0.56.42. Bij twijfelachtige determinaties werd beroep gedaan op Em. prof. P. Van der Veken, Myriam de Haan en Lionel Lips. 88 exsiccaten werden gedeponeerd in het herbarium van de Universiteit Gent (GENT).

We noteerden 201 vondsten (84 %) op *Populus ×canadensis*, 16 (7 %) op *P. canescens*, 1 op *P. alba* en 20 (8 %) op dode takken en bladeren van *Populus* sp. (zie fig. 1) Alles samen werden 42 soorten en twee variëteiten gevonden, behorende tot 18 genera (tabel 1 en tabel 2). Het genus *Trichia* werd het meest ingezameld met 65 genoteerde waarnemingen. Sommige genera zoals *Dictydiaethalium* en *Symphytocarpus* werden maar 1 x waargenomen.

Tabel 1: De systematische plaats van de gevonden genera

Orde	Familie	Genus
Ceratiomyxales	*Ceratiomyxaceae*	*Ceratiomyxa*
Liceales	*Cribrariaceae*	*Cribraria*
	Dictydiaethaliaceae	*Dictydiaethalium*
	Enteridiaceae	*Lycogala*
		Reticularia
		Tubulifera
Trichiales	*Arcyriaceae*	*Arcyria*
		Metatrichia
	Trichiaceae	*Trichia*
		Hemitrichia
Physarales	*Didymiaceae*	*Diderma*
		Didymium
	Physaraceae	*Fuligo*
		Physarum
		Badhamia
Stemonitales	*Stemonitidaceae*	*Stemonitis*
		Stemonitopsis
		Symphytocarpus

Tabel 2: Aantal waarnemingen per soort van myxomyceten op Populier in het Calmeynbos (januari 2003 - december 2007)

Genus	Soortnaam	Variëteit	N	Nederlandse naam	Exsiccaten (GENT)
Ceratiomyxa	*fruticulosa*		18	Gewoon ijsvingertje	
Cribraria	*cancellata*	*cancellata*	2	Knikkend lantaarntje	JL 07.30
	argillacea		2	Zandkleurig lantaarntje	JL 04.25
	aurantiaca		1	Goudgeel lantaarntje	JL 04.33
Dictydiaethalium	*plumbeum*		1	Loodkleurig netplaatje	JL 06.24
Lycogala	*epidendrum*		26	Gewone boomwrat	
	conicum		1	Dwergboomwrat	JL 07.40
Reticularia	*lycoperdon*		7	Zilveren boomkussen	JL 04.32
Tubulifera	*arachnoidea*		6	Rossig buiskussen	JL 04.23 JL 05.60
Arcyria	*cinerea*		2	Asgrauw netwatje	JL 05.45
	denudata		4	Karmijnrood netwatje	JL 05.48
	incarnata		2	Grootmazig netwatje	JL 05.61
	obvelata		2	Lang netwatje	
	oerstedtii		1	Stekelig netwatje	JL 05.77
Metatrichia	*floriformis*		6	Donkerbruin kelkpluisje	JL 04.12
	vesparia		1	Gebundeld kelkpluisje	JL 06.10
Trichia	*affinis*		1	Bolvormig draadwatje	JL 06.69
	botrytis		3	Zwart draadwatje	JL 04.29 JL 06.08
	contorta	*iowensis*	1		JL 07.72
	contorta	*contorta*	1	Dikwandig draadwatje	
	decipiens	*decipiens*	3	Peervormig draadwatje	JL 05.08
	decipiens	*olivacea*	3		JL 05.20
	munda		1	Minidraadwatje	JL 05.53
	persimilis		4	Goudgeel draadwatje	JL 05.50
	scabra		30	Gezellig draadwatje	JL 04.13
	varia		17	Fopdraadwatje	JL 05.26

Hemitrichia	*clavata*		17	Doorschijnend langdraadwatje	JL 04.39
	serpula		5	Netvormig langdraadwatje	JL 04.44; JL 06.31 JL 06.63; JL 05.58
Diderma	*spumarioides*		1	Witvoetig kalkschaaltje	JL 05.78
	umbilicatum	*umbilicatum*	1	Robuust kalkschaaltje	JL 04.14
Didymium	*squamulosum*		3	Variabel kristalkopje	JL 04.10; JL 07.20
Fuligo	*septica*		13	Heksenboter	JL 04.31
	rufa		5	Roestbruin kalkkussen	
	candida		3	Wit kalkkussen	JL 05.28
	luteonitens		1	Populierkalkkussen	JL 07.79
Physarum	*compressum*		6	Samengedrukt kalkkopje	JL 04.43
	diderma		1	Tweelagig kalkkopje	JL 05.29
	didermoides		4	Strokalkkopje	JL 05.72
	album	*album*	3	Knikkend kalkkopje	JL 04.45
Badhamia	*panicea*		12	Roodvoetkalknetje	JL 04.22; JL 07.65
	capsulifera		1	Hoekmazig kalknetje	
Stemonitopsis	*typhina*		10	Zilveren schijnpluimpje	JL 04.19
Stemonitis	*fusca*		5	Gebundeld netpluimpje	JL 04.27
Symphytocarpus	*amaurochaetoides*		1	Netsporig pluimkussentje	JL 05.62
Totaal			238		

4. Toelichting bij sommige vondsten

Ceratiomyxa fruticulosa: de faneroplasmodia ontwikkelen zich soms diep in het rottend hout. Witte en gele vruchtlichamen kwamen soms samen voor. De ontwikkeling vond steeds plaats op liggende stammen met witrot.

Cribraria aurantiaca bleek een voorkeur te hebben voor afgezaagde holle stronken waar het groeide tussen de spleten.

Fuligo luteonitens werd gevonden in december 2007. Het aethalium verkeerde in rijpe toestand en bevond zich aan de onderzijde van een omge-

waaide Canadapopulier. Bij het aanraken brak het korstvormige peridium, waardoor de zwarte sporenmassa met zeer kleine witte kalkklompjes zichtbaar werd. Er werden ter plaatse een paar foto's genomen.

Hemitrichia serpula is een eerder zeldzame soort. Bommer en Rousseau (geciteerd in Rammeloo 1978) vermelden een vondst uit het Ter Kamerenbos, maar daarvan is geen herbariummateriaal meer terug te vinden (Rammeloo, l.c.). Onze collecties werden gedurende 3 opeenvolgende jaren (2004-2006) telkens verzameld op hetzelfde substraat. Het betrof een dode liggende stam van *Populus ×canadensis* in een deelgebied van het Calmeynbos genaamd Argo-zone. De stam ligt in een laaggelegen deel dat tijdens de zomer onder een dicht bladerdek weinig zonlicht krijgt. De vondsten werden telkens gedaan op de bovenzijde van de stam in holtes die bedekt waren met afgevallen bladeren. *H. serpula* werd gevonden in verschillende jaargetijden. De eerste vondst was in november, de tweede in februari, de derde en de vierde in augustus en de laatste in december. Blijkbaar is de soort niet gebonden aan een jaargetijde. In 2007 niet meer gevonden in het gebied.

Lycogala conicum werd slechts 1 maal verzameld. Waarschijnlijk komt de soort meer voor, maar is ze door de geringe grootte minder zichtbaar. Onze vondst kwam voor aan de onderzijde van een rottende ontschorste liggende stam van *Populus ×canadensis* gelegen in een vochtig deel van het bos.

Trichia contorta: Eén van de waarnemingen werd gedetermineerd als var. *iowensis* omwille van de korte punt op de elateren, de stekels op de taenia en de blaasvormige verdikkingen.

Trichia scabra is met 30 vondsten de meest ingezamelde soort in dit genus. Soms werden hiervan grote kolonies waargenomen. Verschillende keren kwam de soort voor samen met ***Metatrichia vesparia*** of ***Hemitrichia serpula***.

Tubulifera arachnoidea werd telkens gevonden op dode stammen met bruinrot.

5. Slot

Het vele doodliggende hout van omgewaaide populieren die in het Calmeynbos op natuurlijke wijze mogen verteren, vormt een goed substraat voor de ontwikkeling van talrijke soorten slijmzwammen. Vooral de stammen en dikke takken die een rechtstreeks contact hebben met de bodem en in schaduwrijke delen van het bos liggen, vormen een substraat waar regelmatig op kan geoogst worden. Ook het strooisel op humeus zand blijkt regelmatig soorten van de ***Physarales*** te bevatten.

<u>Literatuur:</u>

Buyck B. (1982) The genus *Diderma* Persoon (Myxomycetes) in Belgium. Bull. Nat. Plantentuin Belg. 52: 165-209.

Buyck B. (1988) *The Diderma spumarioides-globosum* complex (Myxomycetes) Bull. Nat. Plantentuin Belg. 52: 165-209.

Ing B.(1999) The myxomycetes of Britain and Ireland. An identification handbook. The Richmond Publishing Co. Ltd.

Lado C. & Pando F. (1997) Flora Mycologica Iberica Vol. 2 Real Jardin Botanico, Madrid

Martin G.W. & Alexopoulos C.J. (1960) The Myxomycetes. Univ. of Iowa Press, Iowa City

Mitchel D.W. (1980) A key to the corticolous

myxomycetes. Reprinted from the bulletin of the British Mycological Society.

Neubert H., Nowotny W. & Karlheinz B. (1993) Die Myxomyceten Deutschlands und des angrenzendes Alpenraumes unter besonderer Berücksichtigung Österreichs. Band 1-3.

Nannenga-Bremekamp N.E. (1974) De Nederlandse myxomyceten. K.N.N.V.

Rammeloo J. (1978) Systematische studie van de Trichiales en de Stemonitales (Myxomycetes) van België. Verhand. Kon. Acad. Wetensch. Schone Kunsten Belg. 146: 1-166.

Stephenson S.L. & Stempen H. (1994) Myxomycetes. A handbook of Slime Moulds. Timber Press Portland (Oregon)

Van Audenhove M. (2004) Diversiteit en ecologie van macrofungi op groot dood populierenhout in Vlaanderen. Licentiaatsscriptie Universiteit Gent, Vakgroep Biologie.

De Elzenvlag (*Taphrina amentorum*) te Diest

Robert De Ceuster, Kloosterbergstraat 34, 3290 Diest

Nadat ik het artikel van Georges Buelens in de "Heksenkring" van 2002 nr. 4 had gelezen, ben ik op en rond de Halve Maan in Diest op zoek gegaan naar de Elzenvlag. Ik heb dit gedurende enkele jaren slechts gedaan tijdens het paddenstoelenseizoen: september-oktober. Blijkbaar was dat een grote fout. In de traditionele paddenstoelenboeken wordt de Elzenvlag niet beschreven, maar op het internet wordt aangegeven dat de Elzenvlag verschijnt in voorjaar-zomer. Ik viste dus achter 't net.

Dit jaar (2008!) ben ik er, eerder toevallig, vroeger op gaan letten. En wonder boven wonder vond ik reeds de eerste keer, op 13 juli, één exemplaar op een Zwarte els (*Alnus glutinosa*). Uiteraard was ik zeer opgetogen en wilde deze vondst op de gevoelige plaat vastleggen. De Elzenvlag hing echter net iets te hoog voor mij. Gelukkig lagen er dichtbij enkele pas gezaagde boomstammetjes. Daarvan heb ik er twee tot bij de els gesleurd, zodat ik 40 cm hoger stond. Ik stond wel een beetje wankel. Het waaide ook nog hevig, maar toch kon ik verschillende foto's van een aanvaardbare kwaliteit maken. Daarvan is foto 1 een mooi voorbeeld.

Nu was mijn interesse nog groter geworden en bij een volgende wandeling op de Halve Maan (15 juli) vond ik op de 2e en 3e Zwarte els (er staan maar 4 elzenboompjes), opnieuw de Elzenvlag. Op boom nr. 2 zelfs een groot aantal (20-30).

En het verhaal gaat verder. Tijdens een Zwamteamwandeling op 24 juli (voor de Atlas van Vlaams-Brabant) vond ik in Boutersem-Vertrijk meerdere tientallen exemplaren van deze zwam (of moet ik gal zeggen?). Op zondag 27 juli waren er ook enkele te zien in het Webbekoms broek. Dinsdag 29 juli was het weer raak: op enkele elzen

Foto 1. Elzenvlag (foto: Robert De Ceuster)

langs een drukke steenweg in Loksbergen - Halen stonden weer meerdere exemplaren. Op deze wijze heb ik op 14 dagen tijd op 4 verschillende plaatsen *Taphrina amentorum* gevonden. Misschien is deze zwam toch niet zo zeldzaam en moeten we gewoon meer naar boven kijken.

In het hierna volgende deel, neem ik een stukje van een eerder geschreven tekst over van Georges Buelens.

<u>*Beschrijving*</u>

De zwam ontwikkelt zich op de vrouwelijke katjes van de Els, waardoor er een woekering ontstaat. Een propschub groeit daarbij uit tot een ver uitstekend tongvormig schubje, ook wel vlag genoemd. Soms blijkt dit aangetaste schubje gespleten te zijn maar meestal is het gekruld of gedraaid. Aanvankelijk is de kleur bleekgroen, later rood en tenslotte grijs en zwart. De afmetingen variëren van 1,5 tot wel 3-4 cm lang en 0,5 tot 1-2 cm breed en zowat 0,1 tot 0,5 cm dik. Waarnemingen zijn, volgens de meeste auteurs, mogelijk vanaf juni tot oktober (?).

Dennis geeft als naam voor deze zwam: *Taphrina amentorum*. De Nederlandse naam Elzenvlag heeft vermoedelijk betrekking op de propschub, die ver uitsteekt en de wisselende vorm heeft van een wapperende vlag.

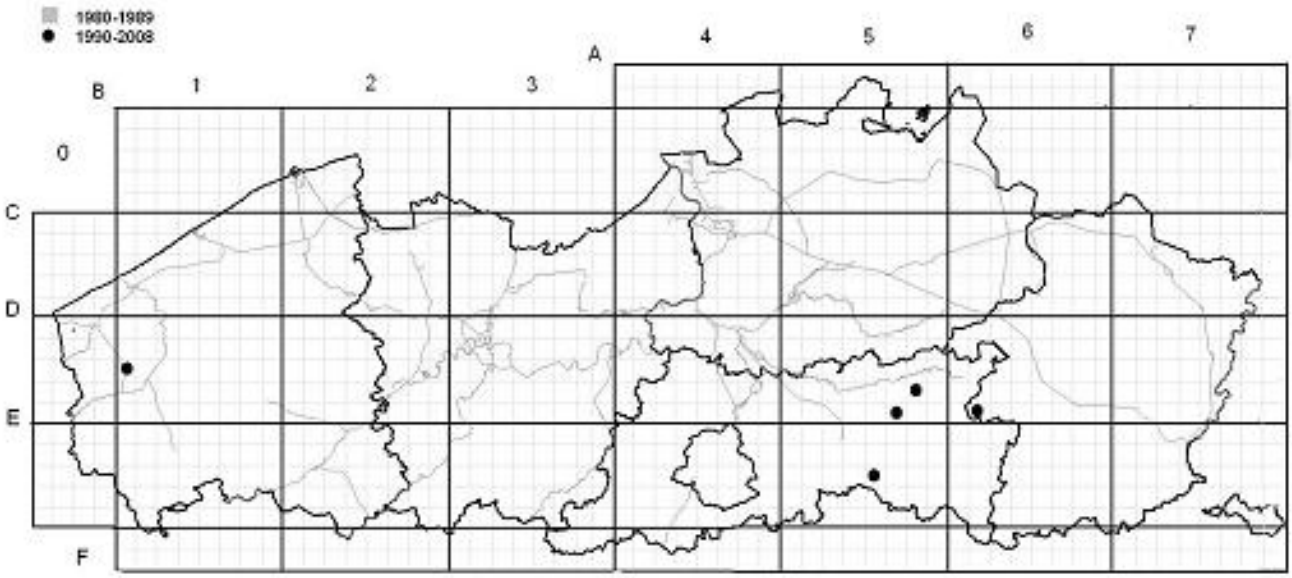

In het grote Gallenboek van W.M. Docters van Leeuwen staat slechts één gal op de propjes van Els vermeld en dat is *Taphrina alni*. De afbeelding laat er geen twijfel over bestaan dat het wel degelijk om dezelfde aantasting gaat.

Verspreiding in Vlaanderen

Zie kaartje op blz. 12, met dank aan Funbel en Natuurpunt. De vindplaatsen zijn duidelijk geconcentreerd in Vlaams-Brabant.

Schimmel	Gal	Plant
Taphrina amentorum	Elzenvlag	Zwarte en Witte els
Taphrina betularum	Berkenheksenbezem	Berk
Taphrina pruni	Narrentasje	Kers, Pruim,Vogelkers, Sleedoorn
Taphrina Johansonii	Peppelvlag	Ratelpopulier
Taphrina deformans	Krulziekte	Perzik, Populier, Witte abeel, Pruim
Taphrina populina		Zw. en Italiaanse en Can. Populier
Taphrina wiesmeri		Kers, Spar en Zwarte els
Taphrina bullata		Peer
Taphrina tosquinetii		Zwarte els
Taphrina padi	Vogelkersheksenbezem	Vogelkers
Taphrina sadebeckii	Elzenbladblaasje	Els sp.

Classificatie

De Taphrinales behoren tot de Ascomyceten en omvatten slechts één familie, de Taphrinaceae, met volgens de meeste auteurs ook één geslacht, nl. *Taphrina*. De *Taphrina*-soorten betreffen alleen parasitaire schimmels op vasculaire planten. Daarom geven we hierboven een lijstje van de best gekende gallen, veroorzaakt door een schimmel uit het geslacht Taphrina.

Literatuur: Buelens, G. (2002) De Elzenvlag - De Heksenkring 21(4): blz. 63-65

Docters van Leeuwen, W.M. (1982) Gallenboek. Overzicht van door dieren en planten veroorzaakte Nederlandse gallen. Bibliotheek Koninklijke Natuurhistorische Vereniging, nr. 29; B.V. W.J. Thieme en cie, Zutphen.

Kleine rode wasplaten

Luc Lenaerts, Fonteinstraat 8, 3560 Lummen

Dit artikeltje is een samenvatting van wat ik op de Vlaamse Mycologendag van 29 maart 2008 vertelde. In deze bespreking bedoel ik met "kleine rode wasplaten" deze met een hoeddiameter van maximum 3-4 cm. Wasplaten hebben (meestal) dikke wasachtige plaatjes, witte sporen en basidiën die 5,5 maal langer zijn dan breed. De basidiën zien er onder de microscoop dus erg lang uit in vergelijking met hun breedte. De meeste wasplaten hebben prachtige rode, gele, oranje, lila (maar ook soms zwarte, grijze, bruine of witte) kleuren en zijn als geslacht meestal gemakkelijk te herkennen.

Wanneer we tijdens de gewone (zomer- en) herfstwandelingen in een bos en aan bosranden kleine rode wasplaten vinden zal het bijna steeds gaan over het Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*). Een controle van de hoed met de loep toont ons een droge (niet klevende, niet slijmerige) wrattige hoed. Onder de microscoop zien we een hoedhuid waarbij hyfen met toefjes naar buiten treden en op die manier wratjes vormen. Bij regenval kan de hoed van deze vuurzwammetjes echter glad lijken, zodat er onzekerheid blijft. Als de paddenstoelen wat opdrogen, komt de wrattige hoedhuid weer te voorschijn. Zekerheid is er natuurlijk, wanneer we een coupe van de hoed maken en deze met kleine vergroting bekijken onder de microscoop. Ook de speciale ingesnoerde sporen van deze soort zijn erg typisch.

Vinden we kleine rode wasplaten in zeer vochtige terreinen, zoals zure voedselarme tot iets meer voedselrijke vennen, dan moeten we nog aan andere soorten vuurzwammetjes denken, zoals de Trechterwasplaat (*Hygrocybe cantharellus*) of het Veenmosvuurzwammetje (*Hygrocybe coccineocrenata*). Het Gewoon vuurzwammetje kan alleen al op grond van de sporen van beide andere soorten gemakkelijk onderscheiden worden. Alle drie de soorten hebben breed aangehechte tot (iets) aflopende plaatjes. De hoedschubjes van het Veenmosvuurzwammetje zijn in typische gevallen donkerbruinzwart. De schubben van de Trechterwasplaat zijn kleurloos. Er bestaan echter overgangen tussen de Trechterwasplaat en het Veenmosvuurzwammetje. Er zijn nog enkele andere soorten binnen deze groep, die we hier niet verder bespreken.

Vinden we kleine rode wasplaten in schrale graslanden, dan wordt de zaak ingewikkelder. Als we een droge, wrattige hoedhuid vinden, komen we natuurlijk opnieuw terecht bij de vuurzwammetjes. Het kan opnieuw gaan over het Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*), maar in dit geval ook over het Kalkvuurzwammetje (*Hygrocybe calciphila*), dat we in enkele schrale graslanden in Voeren aantreffen, op plaatsen waar kalk aanwezig is in de bodem. De 'opgeblazen' sporen van deze laatste soort zijn totaal verschillend van deze van het Gewoon vuurzwammetje. Beide soorten zijn dan ook gemakkelijk microscopisch van elkaar te onderscheiden. Macroscopisch is het onderscheid onmogelijk te maken.

Vinden we in schrale graslanden kleine rode

wasplaatjes met kleverige tot slijmerige hoed, dan moet er rekening gehouden worden met een aantal andere soorten. Ik wil die soorten bespreken die ik af en toe op schrale graslanden in Haspengouw, in de Limburgse Maasvallei en in Voeren vind. Al deze soorten hebben een gladde hoed, die kleverig tot slijmerig is. Bij droog weer is dat kenmerk niet altijd duidelijk. Bij bevochtigen keren de kenmerken meestal terug. Alleszins vertonen zij geen wrattige hoedhuid, want dan komen we weer in hoger genoemde groep terecht. De plaatjes van al deze kleine rode wasplaten met een gladde hoed, zijn aangehecht tot iets aflopend. Als we een coupe maken van een plaatje, zien we onder de microscoop bijna steeds subregulaire tramahyfen, korter dan 200 µm, die wat opgeblazen uiteinden lijken te hebben (voor enkele soorten met tramahyfen 200-1000 µm lang, zie verder).

Waarop moeten we nu letten bij de determinatie van deze kleine rode wasplaten met een gladde hoed, gevonden in schrale graslanden? Feitelijk kan de vraag algemener gesteld worden: waarop moeten we op het terrein letten bij wasplaten? Op het terrein proberen we (naast het goed bekijken van de kleuren) alleszins na te gaan of de hoed droog (en wrattig), kleverig of slijmerig is; of de steel droog, kleverig of slijmerig is; of de plaatjes opstijgend (smal aangehecht), breed aangehecht of (zelfs) aflopend zijn; of er zwartverkleuring te zien is in hoed, plaatjes of steel. Verder zeg ik nog iets over de geur. Er is ook nog de smaak. Er is één kleine rode wasplaat die bitter smaakt: de Bittere wasplaat (*Hygrocybe mucronella*). De hoed vertoont vaak scharlaken tinten met geel, is slijmerig, maar droogt snel. Deze soort kan verward worden met verschillende andere rode wasplaten. Men moet eraan denken dat het deze soort kan zijn, proeven en eventueel als controle de zeer bijzondere ingesnoerde sporen bekijken onder de microscoop. Vinden we erg kleine rode wasplaatjes met slijmerige hoed en slijmerige steel, dan zal het waarschijnlijk gaan om de Kabouterwasplaat (*Hygrocybe insipida*). Deze soort heeft sporen die kleiner en smaller zijn dan die van de andere gelijkende soorten. Een aantal sporen zijn licht ingesnoerd. De macroscopische kenmerken zijn echter niet altijd mooi aanwezig. Wanneer gele kleuren aanwezig zijn, is zeer gemakkelijk verwarring mogelijk met de Elfenwasplaat (*Hygrocybe ceracea*), een soort die een droge steel heeft en een hoger percentage licht ingesnoerde sporen. Het is vaak niet evident beide soorten te scheiden zonder grondig microscopisch (en macroscopisch) onderzoek.

Vallen de rode wasplaten in schrale graslanden op door hun prachtige scharlaken kleuren, een kleverige hoed, een droge steel, groeien ze bovendien in (grote) groepen samen, dan kan het zijn dat we de schitterende, (in onze contreien) bijzonder zeldzame, Scharlaken wasplaat (*Hygrocybe coccinea*) gevonden hebben. De hoed kan breder worden dan 4 cm, maar de breed aangehechte tot iets aflopende plaatjes sluiten de andere grote rode wasplaten uit. Deze hebben opstijgende, smal aangehechte plaatjes. De sporen van de Scharlaken wasplaat zijn te lang en te breed voor de Kabouterwasplaat (*Hygrocybe insipida*), vertonen geen insnoeringen en de steel is droog. De Scharlaken wasplaat is massaal aanwezig in het grasland van Moelingen (Voeren) en ook (minder massaal) in enkele andere Limburgse schrale graslanden: Ketten (Voeren), Zammelen

(Kortessem) en Leut (Maasmechelen). Ik moet de zaak ingewikkelder maken, omdat er enkele soorten dicht bij de Scharlaken wasplaat (*Hygrocybe coccinea*) staan en hiervan niet altijd gemakkelijk te onderscheiden zijn. Ik vermeld hier de Beemdwasplaat (*Hygrocybe marchii*), die van de Scharlaken wasplaat verschilt door de aanwezigheid van een zeker percentage licht ingesnoerde sporen en door oranje tinten (naast de scharlaken kleuren) in de hoed. De hoed kan bijna volledig oranje verkleuren (doet denken aan de kleur van een sinaasappel). In Moelingen (Voeren) vinden we af en toe typische exemplaren. Een andere, erg kleine soort die dicht bij de Scharlaken wasplaat staat, is de Karmozijnwasplaat (*Hygrocybe phaeococcinea*), waarbij de hoed donker karmozijn kleurt (de kleur doet mij inderdaad denken aan die van Karmozijnbessen) en waarbij asgrauwe tinten in de hoed en (in onze exemplaren ook) in de plaatjes te zien zijn. De soort wordt normaal uitgesleuteld bij de soorten met een droge hoedhuid. De exemplaren in Moelingen (Voeren) in 2007 waren iets kleverig (maar werden gevonden na een dag hevige regen). Dicht bij de vorige soorten staat de Honingwasplaat (*Hygrocybe reidii*), met droge, oranjerode hoed en met een zoete (honing?)geur.

Als de tramahyfen 200-1000 µm lang zijn, komen we bijna steeds terecht bij de grote rode wasplaten met opstijgende, smal aangehechte plaatjes. Ze zijn bijzonder zeldzaam en worden buiten het grasland van Moelingen (Voeren) in Vlaanderen nauwelijks gevonden.

We moeten hier nauwelijks kleine rode soorten bespreken. Binnen deze groep met lange tramahyfen kunnen slechts enkele 'min of meer' rode soorten zitten, namelijk kleine exemplaren van de Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica*), die echter na enige tijd zwart verkleurt, en oranjerode exemplaren van de Kleverige wasplaat (*Hygrocybe glutinipes*), waarbij zonder microscopie verwarring met de Kabouterwasplaat (*Hygrocybe insipida*) mogelijk is. Ik wil binnen deze laatste groep besluiten met een 'speciaal geval', met een echt scharlaken hoed, *Hygrocybe cystidiata* Arnolds, gevonden in 2006 in Moelingen (Voeren). Dezelfde soort werd ook gevonden in een schraal grasland in Houwaart, in Vlaams-Brabant, hetzelfde jaar. Het betrof nogal vezelige exemplaren, met een droge, gladde, scharlaken hoed en gele, droge, gladde steel. Sommige exemplaren hadden naast de scharlaken kleuren ook gele kleuren in de hoed. De hoed was glad, niet-wrattig. De coupe van de plaatjes toonde eveneens regulaire, lange tramahyfen, veel langer dan 200 µm. We sleutelden via de sporen en de scharlaken hoedkleur (na raadplegen van de originele beschrijving) uiteindelijk naar *Hygrocybe cystidiata*, een 'soort' die in het boek *The Genus Hygrocybe* van David Boertmann synoniem gesteld wordt met *Hygrocybe citrinovirens*.

<u>*Literatuur*</u>:

Arnolds, E. (1977) Notes on Hygrophoraceae-II, Persoonia, 9 (Part 2): 239-256, Rijksherbarium, Leiden.

Arnolds, E. (1986) Notes on Hygrophoraceae-VIII, Persoonia, 13 (Part 2): 137-160, Rijksherbarium, Leiden.

Boertmann, D. (1996) The Genus Hygrocybe, Fungi of Northern Europe-Vol. 1, Quickly Tryk a/s, Rodovre, Denmark.

Candusso, M. (1997) Hygrophorus, Fungi Europaei, Libreria Basso, Alassio.

Bijlage: Oriënterende sleutel voor kleine rode wasplaten

(Microscopie is bijna steeds noodzakelijk.)

1. Droge, wrattige hoedhuid (te zien met loep)

2. in bos en aan bosranden ▶ Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*)

2. in zeer vochtige terreinen, zoals zure voedselarme tot iets meer voedselrijke vennen,
▶ Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*),

[of andere soorten vuurzwammetjes: Trechterwasplaat (*Hygrocybe cantharellus*) of Veenmosvuurzwammetje (*Hygrocybe coccineocrenata*)]

2. in schrale graslanden ▶ Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*) of
▶ Kalkvuurzwammetje (*Hygrocybe calciphila*)
(onderscheid door microscopie van de sporen)

1. Kleverige tot slijmerige hoed

3. plaatjes aangehecht tot aflopend, tramahyfen subregulair, korter dan 200 µm

4. bittere smaak ▶ Bittere wasplaat (*Hygrocybe mucronella*)

4. geen bittere smaak ……..…… 5

5. slijmerige hoed en slijmerige steel ▶ Kabouterwasplaat (*Hygrocybe insipida*)

5. slijmerige hoed en droge steel …….. 6

6. met gele tinten in de hoed ▶ Elfenwasplaat (*Hygrocybe ceracea*)

6. met scharlaken tinten in de hoed ……...……... 7

7. enkel scharlaken tinten in hoed en steel ▶ Scharlaken wasplaat (*Hygrocybe coccinea*)

7. naast scharlaken ook oranje tinten in hoed en steel ▶ Beemdwasplaat (*Hygrocybe marchii*)
(microscopie sporen nodig!)

3. plaatjes opstijgend tot smal aangehecht, tramahyfen 200-1000 µm lang

8. zwart verkleurende soort:
(kleine exemplaren van) ▶ Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica*)

8. niet zwart verkleurende soort met slijmerige oranjerode hoed en steel:

oranjerode exemplaren van ▶ Kleverige wasplaat (*Hygrocybe glutinipes*)
(microscopie van tramahyfen en sporen nodig voor onderscheid met)
▶ Kabouterwasplaat (*Hygrocybe insipida*)

1. Droge, gladde hoed

9. plaatjes aangehecht tot aflopend, tramahyfen subregulair, korter dan 200 µm

10. (sombere) scharlaken tot karmozijn tinten in de hoed; tevens asgrauwe tinten in de hoed (en eventueel ook in de plaatjes) ▶ Karmozijnwasplaat (*Hygrocybe phaeococcinea*)

10. enkel scharlaken tinten in de hoed (droog exemplaar van) ▶ Scharlaken wasplaat (*Hygrocybe coccinea*)

10. oranjerode tinten in de hoed en zoete (honing?)geur ▶ Honingwasplaat (*Hygrocybe reidii*)

9. plaatjes opstijgend tot smal aangehecht, tramahyfen 200-1000 µm lang

11. zwart verkleurende soort (bij droog weer, kleine exemplaren van) ▶ Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica*)

11. niet zwart verkleurende soort met droge, scharlaken hoed; met gele tinten in hoed (en in de gladde steel) ▶ *Hygrocybe cystidiata* Arnolds (= *Hygrocybe citrinovirens*?)

Halmverstikker met gast

Raf Leysen, Beatrijslaan 86 B, 3110 Rotselaar

Enige tijd geleden las ik op de lokale listserver van de Hagelandse Werkgroep voor Natuurstudie een vraag van Bart Creemers uit Linden bij Leuven. Bart vroeg of iemand de witte en gele streepjes op grashalmen herkende op de door hem bijgevoegde foto.

Tijdens onze waarnemingen, die gebeuren in het kader van de Zwammenatlas van Vlaams-Brabant, komen we met ons Team-Leuven dit verschijnsel regelmatig tegen. Het gaat namelijk om de Halmverstikker (*Epichloë typhina*).

Met een reply werd mijn antwoord naar Bart verstuurd, maar enkele dagen later keek ik wel verrast op. Bart was namelijk, na mijn antwoord, gaan surfen op het internet, want hij had in dat zwammetje een insect gevonden.

En wat bleek: een bepaalde groep van insecten, nl. vliegen van het geslacht *Botanophila*, leggen hun eitjes precies in die zwammetjes. De larven daarvan doen zich blijkbaar tegoed aan de schimmel! Nog verder volgens Bart Creemers zouden de vliegjes ongewild betrokken zijn bij de voortplanting van deze schimmel.

Op mijn beurt ben ik dan gaan surfen. En daarvan heb ik onthouden dat in de Verenigde Staten meerdere studies gedaan werden rond deze schimmel-

soort, de bijhorende insecten en de verminderde grasproductie die hiervan het gevolg was. Of zoiets in Europa en in België ook gebeurd is, heb ik niet kunnen achterhalen. Wijzelf vonden die Halmverstikker quasi elke keer op Gladde witbol (*Holcus mollis*) die, als gevolg van de schimmelaantasting, duidelijk een groeiachterstand vertoonde.

Het blijft dus een open vraag of de Halmverstikker zich uitsluitend verspreidt door sporen dan wel met extra hulp van die bewuste vliegensoort!

Reacties op deze bijdrage zijn welkom bij Raf Leysen via: raf-leysen@telenet.be

Wasplaten doen het goed langs het kanaal Gent-Brugge te Knesselare

Etienne Vanaelst[1] & Ruben Walleyn[2]

[1]Westvoordestraat 21B, 9910 Knesselaere

[2]Predikherenstraat 37, 8750 Wingene

Natuurpunt vzw heeft sedert het eind van de jaren ‘80 diverse bermen van het kanaal Gent-Brugge in beheer. Eén van deze reservaten situeert zich op de rechteroever tussen de zwaaikom (grens met Aalter) en de brug van Sint-Joris-Ten-Distel (deelgemeente van Beernem). De stenige oeververstevigingen niet te na gesproken bestaan zowel het jaagpad, het talud en de bovenberm uit grazige bermen, hier en daar verruigd tot verbost.

Op verscheidene plaatsen herbergen de bermen nog een soortenrijke flora, gunstig voor insecten. Karakteristiek voor het kanaal zijn grote struwelen Gaspeldoorn. Op een paar stukjes staan ook kalk- en warmteminnende planten. Op veel plaatsen treedt echter een sterke verruiging op, vaak met verbraming en verbossing. In het reservaat wordt die teruggedreven door begrazing met schapen en geiten, aangevuld met manuele kappingen. Dat heeft al aardig wat resultaat opgeleverd: heel wat zeldzame planten hebben er terug hun stek gevonden. Schrale en kortgrazige vegetaties zijn ook gunstig voor paddenstoelen. Tot vóór 2007 werden hier vijf soorten wasplaten waargenomen: Zwartwordende wasplaat (*Hygrocybe conica),* Sneeuwzwammetje (*H. virginea*), Kabouterwasplaat (*H. insipida*), Puntmutswasplaat (*H. acuticonica*) en Papegaaizwammetje (*H. psittacina*). Op 14 oktober vonden we er niet minder dan 5 andere soorten wasplaten bij: Gewoon vuurzwammetje (*Hygrocybe miniata*) en Elfenwasplaat (*H. ceracea*), die beide zuurdere bodems verkiezen, maar ook de zeldzamere soorten zoals Gewone weidewasplaat (*H. pratensis*), Grauwe wasplaat (*H. irrigata*) en Geurende wasplaat (*H. russocoriacea*). Ook schraallandsoorten zoals Gele knotszwam (*Clavulinopsis helvola*), Sikkelkoraalzwam (*C. corniculata*), Fraaie koraalzwam (*C. laeticolor*), Verblekende knotszwam (*C. luteoalba*), Spitse knotszwam (*Clavaria falcata*), Ruige aard-

tong (*Trichoglossum hirsutum*) en Kleverige aardtong (*Geoglossum glutinosum*) zijn van de partij. Op zandige en mosrijke plekjes groeit hier ook Honingkleurig trechtertje (*Rickenella mellea*). Je zou als conservator (Etienne Vanaelst) al met minder tevreden zijn. In deze droge, zuidgeëxposeerde bermen groeien waarschijnlijk alleen paddenstoelen na periodes met zeer veel neerslag, zodat misschien niet elk jaar alle soorten te zien zijn, maar het lijkt er toch op dat het beheer de mycoflora gunstig beïnvloedt.

Met 10 soorten wasplaten komt de soortenrijkdom van dit reservaat in de buurt van de twee belangrijkste groeiplaatsen voor paddenstoelen van schrale graslanden in de regio Brugge-Gent-Meetjesland (tabel 1 boven): het natuurreservaat Gulke Putten te Wingene (Walleyn 2006), waar 16 soorten voorkomen, en het militair domein Drongengoed te Ursel (Vanaelst 2006). In de bermen van het Urselse vliegveld werd in 2007 de in Vlaanderen zeldzame en sterk bedreigde Geelvoetwasplaat als 12^{e} soort aan de inventaris toegevoegd. Ook het aantal soorten knots- en koraalzwammen en aardtongen in de kanaalberm mag voor de regio hoog worden genoemd. Verheugend is dat zowel in Ursel als Knesselare beide terreinen nog niet optimaal ontwikkeld zijn en dus nog naar soortenrijkere biotopen kunnen evolueren, indien het huidige beheer nog jarenlang wordt volgehouden. Zo is in Ursel het aantal groeiplaatsen en de aantallen vruchtlichamen van Geurende wasplaat gedurende de laatste jaren al zichtbaar toegenomen.

Qua soortensamenstelling verschillen deze wasplaatterreinen onderling niet veel (tabel 2, volgende bladzijde). In de Gulke Putten komt wel een aantal soorten voor die niet gebonden zijn aan wasplaatgraslanden maar aan heischrale en/of venige biotopen: Veenmosvuurzwammetje (*H. coccineocrenata)*, Trechterwasplaat (*H. cantharellus)*, Slijmwasplaat (*H. laeta*) en Verblekende wasplaat (*H. vitellina*). De zeer beperkte aanwezigheid van kalk in de bodems en het nog jonge ontwikkelingsstadium van

Tabel 1. Aantal soorten schraalgrasland-paddenstoelen in de Gulke Putten (GP), het militair domein Drongengoed (DG) en het kanaalreservaat te Knesselare (KA).

	GP	DG	KA
Wasplaten (*Hygrocybe* spp.)	16	12	10
Staalsteeltjes (*Entoloma* subg. *Leptonia* spp.)	20	3	0
Barsthoeden (*Dermoloma* spp.)	0	1	0
Knots- en koraalzwammen (clavaroïde fungi)	7	6	4
Aardtongen (*Geoglossum* spp., *Trichoglossum*)	4	2	2

Tabel 2. Wasplaten in de Gulke Putten (GP), het militair domein Drongengoed (DG) en het kanaalreservaat te Knesselare (KA).

		GP	DG	KA
Hygrocybe acutoconica	Puntmutswasplaat	×		×
Hygrocybe cantharellus	Trechterwasplaat	×		
Hygrocybe ceracea	Elfenwasplaat			×
Hygrocybe coccineocrenata	Veenmosvuurzwammetje	×		
Hygrocybe conica	Zwartwordende wasplaat	×	×	×
Hygrocybe flavipes	Geelvoetwasplaat		×	
Hygrocybe fornicata	Ridderwasplaat	×	×	
Hygrocybe fuscescens	Gevlekt sneeuwzwammetje	×	×	
Hygrocybe glutinipes	Kleverige wasplaat		×	
Hygrocybe insipida	Kabouterwasplaat	×	×	×
Hygrocybe irrigata	Grauwe wasplaat	×	×	×
Hygrocybe laeta	Slijmwasplaat	×		
Hygrocybe miniata	Vuurzwammetje	×	×	×
Hygrocybe mucronella	Bittere wasplaat	×		
Hygrocybe pratensis	Weidewasplaat	×	×	×
Hygrocybe psittacina	Papegaaizwammetje	×	×	×
Hygrocybe russocoriacea	Geurende wasplaat	×	×	×
Hygrocybe virginea	Sneeuwzwammetje	×	×	×
Hygrocybe vitellina	Verblekende wasplaat	×		
		16	**12**	**10**

de kanaal- en vliegveldbermen verklaart waarom bij de wasplaten niet veel topsoorten aanwezig zijn. Hierbij kunnen we ook melden dat in de hele regio slechts één wasplaat is gevonden die niet in één van deze drie terreinen voorkomt: Bruingestreepte wasplaat (*Hygrocybe radiata*) die we in 2007 ontdekten in een begraasd heischraal grasland, ook al langs het kanaal Gent-Brugge (Miseriebocht). De Gulke Putten onderscheiden zich qua diversiteit van de andere terreinen door het zeer groot aantal soorten staalsteeljes (*Entoloma* subgenus *Leptonia* spp., Walleyn 2005), waaronder diverse zeer zeldzame soorten die bekend zijn als indicatoren voor graslanden met zeer hoge natuurwaarde (Arnolds 1994): Roodvoetstaalsteeltje (*Entoloma exile*), Grijsblauwe satijnzwam (*E. griseocyaneum*) en Bleek staalsteeltje (*E. griseocyanulum*). Deze graslanden zijn ook ouder en kennen al vele decennia een gunstig beheer. Staalsteeltjes zijn op zuurdere lichte bodems misschien nog betere indicatoren voor de natuurwaarde dan wasplaten. In hun nadeel speelt dat ze niet alleen lastig te determineren zijn, maar ook veel onregelmatiger en gedurende een kortere periode verschijnen dan wasplaten. Het ene jaar zijn al veel soorten te zien begin juli, het andere jaar pas in oktober; in sommige jaren zijn er veel

minder. Meestal komen de diverse soorten gelijktijdig op en dan ben je er best snel bij vóór veel regen of zon de determinaties van de tere vruchtlichamen bemoeilijken. Staalsteeltjes vragen dus meer inspanningen naar inventarisatie toe. Zowel in het Drongengoed als in het kanaalreservaat zijn deze soorten nog niet voldoende bekeken, maar we hopen dat ze zich ook gaan ontplooien in deze wasplaatgraslanden in ontwikkeling .

De laatste jaren zijn vooral in de Voerstreek en Brabant een aantal wasplaatgraslanden ontdekt (Lenaerts 2004, Steeman et al. 2006), met als uitschieter een kalkrijk grasland te "Moelingen" dat met meer dan 30 soorten wasplaten ook op West-Europese schaal een topgebied is. Zeldzaamheidsklasse en status van heel wat soorten zijn aan herziening toe. Toch blijft het aantal sites met 10 of meer soorten wasplaten in Vlaanderen nog zeer beperkt! Op Vlaamse schaal wordt het kanaalreservaat voor het behoud van wasplaten daarom meteen belangrijk.

Een positieve trend is dat ondanks het gebrek aan elke wettelijke bescherming de belangstelling vanwege terreinbeherende instanties voor "onze" kleurrijke wasplaten in het algemeen is toegenomen. Het opvolgen van de soortenrijkdom in deze terreinen in samenspraak met de beheerder is een nuttige en aangename uitdaging die we als mycologen zoveel mogelijk moeten ondersteunen.

Literatuur:

Arnolds E. (1994) Paddestoelen en graslandbeheer. In: Kuyper T., red., Paddestoelen en Natuurbeheer, K.N.N.V. Meded. 212: 74-89.

Lenaerts L. (2004) Atlas paddestoelen in Limburg. Verspreiding en ecologie/determinatiegids. Likona.

Steeman R., Monnens J., Langendries R., Walleyn R., Buelens G. & De Pauw S. (2006) Paddenstoelen in de regio Leuven 1981-2004. Verspreiding en ecologie.Natuurpunt Studie.

Vanaelst E. (2006) Paddenstoelenwerkgroep Meetjesland. Jaarboek VMV 11: 39-42.

Walleyn R. (2006) Enkele interessante vondsten uit 2005. Jaarboek VMV 11: 46-50.

Prioritaire zwammen in Vlaams-Brabant

Roosmarijn Steeman, Dennenlaan 13, 2500 Lier

Behalve in Vlaams-Brabant, lijken paddenstoelen in het vergeethoekje terecht te komen bij de selectie van "aandachtssoorten" in de Vlaamse provincies. De inspanningen van het paddenstoelenproject, uitgevoerd door Natuurpunt Studie, blijken dus geen maat voor niets.

Reeds sinds 2002 loopt dit project in de provincie met als doel de kennis van de mycoflora te verbeteren en de interesse voor paddenstoelen aan te wakkeren bij natuurliefhebbers en beheerders.

Vlaams-Brabant is niet voor niets de provincie met de grootste rijkdom aan paddenstoelen. Niet enkel de uitgebreide aanwezige kennis en ervaring maar ook de variatie aan bodem en biotopen, geschikt

voor paddenstoelen, spelen hierbij een grote rol.

Om tot een lijst van prioritaire aandachtssoorten te komen, werd aangevangen met een selectie van belangrijke biotopen voor de provincie. Vlaams-Brabant staat bekend omwille van zijn kwelgebieden, kalkrijke leembodems, onbemeste hellinggraslanden en schrale eiken- en beukendreven. Intuïtief selecteerden enkele kenners een aantal soorten waarvan nadien de effectieve verspreiding in Vlaanderen en Vlaams-Brabant werd nagegaan. Wanneer er dan rekening wordt gehouden met de relatieve verspreiding van deze soorten in Vlaams-Brabant ten opzichte van de rest van Vlaanderen (Bauwens-criterium: 33 %), blijven er nog 33 van de 41 soorten die vooropgesteld werden over.

Het is echter weinig interessant om een soort als prioritair voor de provincie te gaan stellen, wanneer deze soort slechts op een beperkt aantal plaatsen werd waargenomen. Hiermee rekening houdend, kunnen weinig voorkomende soorten geschrapt worden. Deze soorten verdienen eerder lokale aandacht.

De 29 overblijvende soorten kunnen opgedeeld worden volgens de drie functionele groepen en volgens hun ecologische voorkeur. Zo werden in totaal 16 symbionten, 10 saprofyten en 3 parasieten geselecteerd. Dat de voorkeur uitgaat naar symbionten is vrij logisch, aangezien deze groep momenteel de sterkste bedreiging ondervindt.

Wat betreft de biotoopkeuze, zijn er vier symbionten exclusief te vinden bij beuk op zwaardere bodem; drie soorten kiezen voor eik, waarvan één soort meer op zandige en een andere meer op lemige bodem te vinden is. Verder zijn er nog zes soorten die kunnen voorkomen bij meerdere loofbomen (vooral bij eik, beuk, linde of populier) in schrale bermen, één soort kiest exclusief voor populier op kalkrijke bodem en een andere soort is typerend voor elzenbroek op kalkrijke bodem.

Bij de saprofyten werden acht soorten geselecteerd

Symbionten (16)
Cortinarius alcalinophilus
Cortinarius calochrous (Fraaie gordijnzwam)
Cortinarius croceocoeruleus (Paarse galgordijnzwam)
Russula melzeri (Pluche russula)
Amanita strobiliformis (Franjeamaniet)
Boletus impolitus (Goudporieboleet)
Xerocomus pelletieri (Goudplaatzwam)
Phellodon niger (Blauwzwarte stekelzwam)
Lactarius lilacinus (Lila melkzwam)
Cortinarius infractus (Olijfkleurige gordijnzwam)
Gyroporus castaneus (Kaneelboleet)
Russula solaris (Zonnerussula)
Lactarius evosmus (Vaaggegordelde melkzwam)
Lactarius azonites (Bleke fluweelmelkzwam)
Russula pseudointegra (Kleibosrussula)
Cortinarius violaceus (Violette gordijnzwam)

Saprofyten (10)
Geoglossum fallax (Fijngeschubde aardtong)
Hygrocybe flavipes (Geelvoetwasplaat)
Trichoglossum hirsutum (Ruige aardtong)
Clavulinopsis corniculata (Sikkelkoraalzwam)
Hygrocybe irrigata (Grauwe wasplaat)
Hygrocybe psittacina (Papegaaizwammetje)
Disciotis venosa (Grote aderbekerzwam)
Geoglossum umbratile (Slanke aardtong)
Sarcoscypha coccinea (Rode kelkzwam)
Hygrocybe laeta (Slijmwasplaat)

Parasieten (3)
Ganoderma pfeifferi (Waslakzwam)
Dumontinia tuberosa (Anemonenbekerzwam)
Inonotus hispidus (Ruige weerschijnzwam)

die een goede indicator vormen voor schrale graslanden, waarvan één soort, de Slijmwasplaat, ook in heideterreinen wordt gevonden. De overige saprofyten zijn de Rode kelkzwam, een wintersoort die gebonden is aan rottend dood hout in natte gebieden en de Grote aderbekerzwam die verschijnt op kalkrijke leembodem.

De Anemonenbekerzwam is een parasiet op wortelstokken van Bosanemoon en symboliseert zo de bescherming van locaties met uitbundige voorjaarsflora.

De Ruige weerschijnzwam, een parasiet op zowel fruitbomen als es, iep en plataan, gaat sterk achteruit door degradatie van deze bomen in natuurlijke (onbemeste en onbesproeide) omstandigheden.

De Waslakzwam parasiteert op oude loofbomen waarbij hij de boom nog een hele tijd in leven laat. Bomen op leeftijd zijn vaak enkel terug te vinden in parken, ze zijn schaars of worden al te vaak omgehakt en verwijderd zodra ze door zwammen aangetast worden.

<u>*Literatuur:*</u>

Bauwens D., Maes D., De Knijf G. & Anselin A. (2001) Criteria voor het aanwijzen van prioritaire soorten voor het natuurbeleid in de provincie Antwerpen. IN.A.2001.80

Boekbespreking

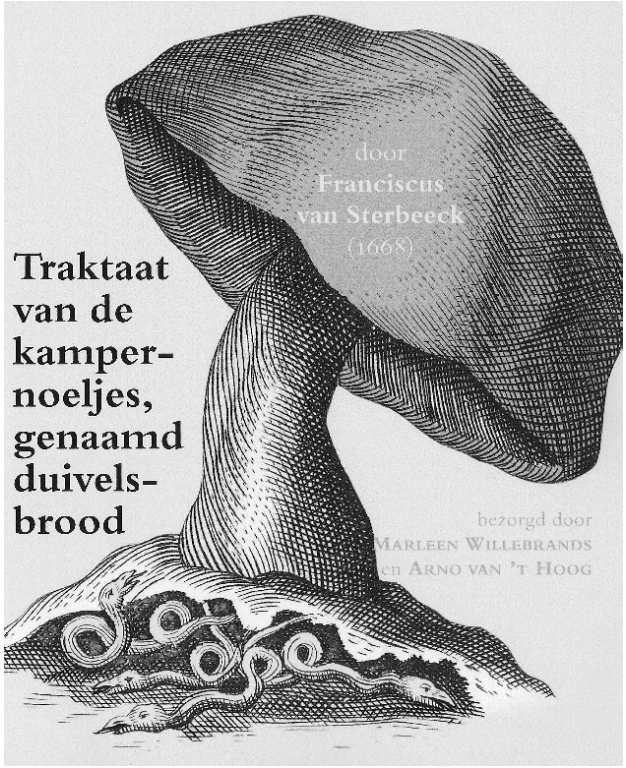

Tractaet van de campernoillien

Willebrands M. & van 't Hoog A. (2006) Traktaat van de kampernoeljes, genaamd duivelsbrood, door Franciscus van Sterbeeck (1668). - *Zeven Provinciën Reeks XXV. Hilversum, uitg. Verloren. 104 p., ill. ISBN 90-6550-917-8. Prijs: € 13,-.*

‹ ›

Het *Tractaet van de campernoillien, ghenaemt duyvelsbrot* is de eerste gedrukte publicatie van de Antwerpenaar Franciscus Van Sterbeeck (1630-1693), verschenen in 1668, zeven jaar voor zijn beroemde magnus opum *Theatrum fungorum*. Het Traktaat verscheen voor het eerst als een onderdeel van een Noord-Nederlands kookboek en besloeg 12 bladzijden in kwarto. Het behandelt de verschil-

lende soorten goede fungi, hun groeiplaatsen, de natuur en kracht ervan, bewaar- en bereidingswijzen, en tot slot de medicijnen en remedies tegen giftige paddenstoelen.

Dit boekje, geschreven door de in oude kookkunst geïnteresseerde Nederlandse historica Marleen Willebrands (www.kookhistorie.nl) en de bioloog Arno van 't Hoog, bevat zowel de originele tekst van het Traktaat – in een modern lettertype – als een vlot leesbare hertaling. De wetenschappelijk-historische en maatschappelijke context van dit werkje aan het eind van de 17e eeuw worden helder belicht, ondermeer de grotendeels mycofobe opvattingen van tijdgenoten-medici en -herboristen uit Nederland en Engeland waartegen Van Sterbeeck duidelijk een tegengewicht wilde vormen. Blijkt dat de consumptie van wilde paddenstoelen in onze regio's pas in de 17e eeuw een impuls kreeg onder invloed van de Antwerpse handel in paddenstoelen, die werden ingevoerd door en voor Italiaanse, Spaanse en Portugese kooplieden. Een ander hoofdstuk geeft uitleg over de namen van fungi en planten die in het traktaat worden gebruikt. Nog een hoofdstuk gaat dieper in op de voor die tijd gebruikelijk summiere paddenstoelenrecepten die Van Sterbeeck - zelf zonder kookervaring – geeft. Ook hier met plaatsing in de historische context, de nodige bronvermeldingen en vergelijkingen met huidige recepten.

Door zijn heldere presentatie is het boekje beslist een aanrader voor al wie geïnteresseerd is in de historiek van de mycologie in de Nederlanden.

Ruben Walleyn

Het eeuwfeest van de Nederlandse Mycologische Vereniging

In Nederland komen ongeveer 4000 soorten paddenstoelen voor. Al honderd jaar geleden werd er een vereniging opgericht (de Nederlandse Mycologische Vereniging, NMV) waarvan de leden zich bezig houden met de bestudering van paddenstoelen. Deze vereniging telt momenteel 700 leden en ontplooit veel activiteiten. We willen ons jubileum niet ongemerkt voorbij laten gaan en daarom organiseren we de volgende activiteiten.

Op zaterdag 4 oktober 2008 zijn er in het hele land excursies onder leiding van deskundige mycologen. Iedereen die belangstelling heeft voor paddenstoelen kan hieraan deelnemen. Ook kinderen zijn van harte welkom. De excursies starten om 13.00 uur en duren ongeveer twee uur.

In het weekend van 18 en 19 oktober 2008 is er een groot paddenstoelenevenement onder het motto *'Eens in de honderd jaar…'* op Landgoed Hoekelum te Ede (Gelderland). Centraal staat een grote paddenstoelententoonstelling waar vele soorten paddenstoelen te bewonderen zullen zijn. Gedurende de hele dag zijn er korte lezingen over diverse onderwerpen zoals vormenrijkdom, functie van paddenstoelen, beheer (ook van uw tuin) en

gebruik door de mens. Ook is er een lezing voor kinderen. Tevens zijn er korte excursies, ook voor beginners. Verder zijn er filmpjes, posters en demonstraties over vele onderwerpen. Kunstenaars zullen werk tonen dat geïnspireerd is op paddenstoelen. Voor kinderen is er een apart programma. Ook komt er een echte plantendokter, dus neem gerust uw zieke planten mee en vraag het de dokter. Natuurorganisaties en wetenschappelijke instituten die opereren op het gebied van paddenstoelen, zullen aanwezig zijn. Kortom, hier kunt u alles vinden wat u altijd al over paddenstoelen wilde weten!

De openingstijden zijn van 10.00 tot 17.00 u., ook bij slecht weer. De toegang is € 2,50 per persoon, jongeren tot 12 jaar gratis. Het terrein ligt 15 min. lopen van het NS Station Ede/Wageningen. Er is ook parkeergelegenheid (kosten € 3,50).

Op internet vindt u alle bijzonderheden en excursielocaties via de link:
http://www.mycologen.nl/jubileum/index.htm

Mirjam Veerkamp

Nieuwtjes uit de recente tijdschriften (08.3)

Karel Van de Put

Bolletino del Gruppo micologico G. Bresadola, 48, 1, 2005

In een eerste bijdrage tot de Centraal-Europese fungi bespreekt E. Musumuci achtereenvolgens, telkens met kleuren- en microfoto, *Camarophyllopsis atropunctata, Leucopaxillus alboalutaceus, Panellus patellaris, Melanotus horizontalis, Simocybe haustellari, Crepidotus ehrendorferi, C. autochtonus* en *Typhula incarnata*. C. Ostellari bespreekt een vondst van *Russula consobrina*, met kleurenfoto en microtekening. De zeldzame *Gyromitra parma* wordt met kleurenfoto en kleurplaat met microtekeningen besproken door A. Riva. In een 2e bijdrage over het genus *Lactarius* door A. Pierotti komt *L. hepaticus* aan bod, met microtekening. Aan de hand van enkele nieuwe vondsten uit Sardinië maakt M. Contu een herbeschrijving en een neotype voor *Marasmiellus brevisporus*, met kleurenfoto en microtekening.

Bolletino del Gruppo micologico G. Bresadola, 48, 2, 2005

In een 23e bijdrage tot de macromyceten van Emilia-Romagna bespreekt G. Consiglio in een 3e deel de familie der *Coprinaceae*, telkens met kleurenfoto *Coprinus leiocephalus, C. schroeteri, C. saccharinus, C. candidus, C. cothurnatus, Psathyrella pseudogracilis, P. ammophila, P. multipedata, P. cotonea* en *P. leucotephra*. A. Novella et al. bespreekt de weinig gekende *Russula pseudoromellii*, met kleurenfoto en microtekening, ook van *R. romellii*. Nieuwe gevallen van acromelagie, veroorzaakt door *Clitocybe amoenolens* worden besproken door V. Marinetti en Giuseppe Recchia, met kleurenfoto. N. Sitta bespreekt vondsten van *Tricholoma roseoacerbum* en *T. acerbum*, met kleurenfoto's van beide soorten. De weinig gesignaleerde *Entoloma clypeatum* f. *pallidogriseum* wordt becommentarieerd door E. Battistin, met kleurenfoto. Tenslotte wordt *Mycena rapiolens* voorgesteld door A. Vizzini, met kleurenfoto, microtekening en een vergelijking van deze soort met *M. flavescens*, *M. filopes, M. metata, M. mirata* en *M. hudsoniana* in tabelvorm.

Bulletin de la Société Mycologique de France T.123, f1, 2007

Lactarius teneropus, 50 jaar geleden beschreven, wordt uitvoerig besproken door P-A. Moreau en R. Courtecuisse, met kleurenfoto en microtekeningen. L. Michelin vergelijkt *Russula conviviales* met *R. rhodoleuca* en verwanten, met kleurenfoto, microtekening en een vergelijkende tabel van *R. rhodomelanea* met *R. emeticella* en *R. paraemetica*. *Sarcodon underwoodii* is nieuw voor de Franse mycoflora en wordt voorgesteld door B. Dollé et al. met kleurenfoto, ook van *S. squamosus* en *S. imbricatus,* microtekening en sleutel en vergelijkende tabel met de mogelijk ermee te verwarren soorten. G. Lannoy en A. Estadès valideren de naam *Leccinum cyaneobasileucum* var. *brunneogriseolum*, met kleurenfoto van deze variëteit en van het type var. *cyaneobasileucum*. M. Pierini en B. Rivoire bespreken de kenmerken van het genus *Trametes* en verwante genera, met een sleutel tot deze genera en met kleurenfoto van *Davidia (Trametes)*

cervinus. Het genus *Phlebiopsis*, met *P. gigantea* en *P. ravenellii* wordt met kleurenfoto's en microtekeningen voorgesteld door P. Bacigalupi en G. Fievet.

Miscellanea Mycologica, 91, 2008

Deze aflevering wordt helemaal ingenomen door een artikel van J.J. Wuilbaut over mycologische iconografie door de tijd, met afbeeldingen van oude prenten en pagina's uit oude werken.

Cahiers mycologiques Nantais, 20, 2008

R. Chéreau bespreekt een vondst van *Lycoperdon umbrinoides*, met een onduidelijke microfoto en een kleurenfoto. Een eigenaardige ascomyceet uit de *Sarcoscyphaceae* werd voorlopig als *Kompsoscypha* cf. *chudei* bepaald door P. Ribollet, met summiere microtekening en kleurenfoto. J. Guinberteau meldt een nieuwe vindplaats van *Myriostoma coliforme* in de streek van de Gironde, met wat uitleg over vorige vondsten, geografische verspreiding in Frankrijk en een kleurenfoto. Verder worden nog interessante vondsten uit 2007 vermeld met kleurenfoto's van *Amanita ochraceomaculata, Rhodocybe obscura, Tricholomopsis decora, Omphalotus illudens, Cantharellus subpruinatus, Discinella boudieri*, *Catinella olivacea* en *Scabropeziza scabrosa*. (kleurenfoto's op de middelste pagina's).

Pagine di Micologia, 2008, 29

Een speciaal nummer met artikels van F. Doveri gewijd aan de genera *Chaetomium* en *Podospora*. In het eerste brengt hij een oppuntstelling van het genus *Chaetomium*, met beschrijving van enkele nieuwe soorten voor Italië, een op punt gestelde sleutel van de Italiaanse coprofiele soorten ; een oppuntstelling van de sleutel van von Arx uit 1986 (beide ook met Engelse vertaling) en kleurenfoto's van *C. carinthiacum, C. gangligerum, C. homopilatum, C. spinosum, C. subaffine, C.* variostiolatum*, C. bostrichodes, C. crispatum, C. cuniculorum, C. elatum, C. funicola, C. fusisporum, C. globosum, C. medusarum, C. mollicellum, C. robustum*, *C. semen-citrulli* en *C. trigonosporum*. In zijn tweede artikel bespreekt hij de bibliografie van de genera *Podospora* en *Schizothecium*, een sleutel tot de soorten, een beschrijving van de voor Italië nieuw gevonden soort *Podospora dasypogon* en met kleurenfoto's van *P. alexandri, S. aloides, P. anserina, P. araneosa, P. australis, P. austrohaemisphaerica, P. bifida, P. communis, S. conicum, P. curvicolla, S. curvuloides, S. dakotense, P. dasypogon, P. decipiens, P. excentrica, P. fimiseda, P. gigantea, P. globosa, P. glutinans, P. granulostriata, S. inaequale, P. intestinacea, P. longicaudata, S. miniglutinans, P. myriaspora, S. pilosum, P. pleiospora, P. pyriformis, P. setosa, S. simile, S. tetrasporum, S. vesticola* en *S. vratislaviense.*

Bulletin Mycologique et Botanique Dauphiné-Savoie, 48, 189, 2008

J-L. Cheype en G. Eyssartier stellen *Cortinarius subresectipes* sp. nov. voor, een arctisch-alpiene soort, met beschrijving en twee kleurenfoto's. *Tricholosporum tetragonosporum* werd in de streek van de Ardèche gevonden en wordt besproken door P. Boisselet en P-A. Moreau, met kleurenfoto's en microtekening. Zes interessante vondsten uit 2007 worden besproken door L. Deparis, tekens met kleurenfoto: *Cordyceps gracilis, Russula insignis, Podophacidium xanthomelum*, *Xerocomus parasiticus, Albatrellus pes-caprae* en *Rhodocybe stangliana*. *Tuber puberulum* werd in het departement van de Isère gevonden en wordt door A. Bidaud en N. Van Vooren becommentarieerd, met macro- en microfoto.

Persoonia, 20, 2008

D. Beugelsdijk et al. deden een phylogenetische studie van *Boletus* sectie *Boletus* en komen tot het besluit dat er slechts vier groepen te onderscheiden zijn, namelijk *B. edulis, B. pinophilus, B. aureus* en *B. reticulatus*. De overige artikels gaan over Deuteromyceten en exotische Pyrenomyceten. Het tijdschrift gaat zich in de toekomst vooral focussen op artikels over moleculaire systematiek en evolutie van de fungi.

Schweizerische Zeitschrift für Pilzkunde, 3, 2008

Als paddenstoel van de maand wordt *Boletus luteocupreus* voorgesteld, met kleurenfoto's. C. Boujon en I. Favre bespreken *Cortinarius moenne-loccozii*, *C. privignorum, C. adustorimosus* en *C. variecolor* var. *pseudovariecolor,* alle met kleurenfoto. Bij het artikel van E. Streit over een bezoek aan Griekenland vinden wij kleurenfoto's van *Suillus bellinii, Stropharia aeruginosa, Agrocybe cylindracea* en *Boletus aereus*. H. Clemençon brengt microscopische beelden van de structuur van *Pseudohydnum gelatinosum*. Het tragische einde van J. Schaeffer door een *Paxillus involutus* intoxicatie wordt in herinnering gebracht door R. Flammer.

Mycolux, 2, 2008-07-15

J-M. Pirlot bespreekt vondsten van *Amylostereum chailletii, Cylindrobasidium evolvens, Dacrymyces capitatus, Neolentinus lepideus, Godronia ribis* en *Sistotrema sernanderi*, met microtekeningen en enkele kleurenfoto's. In verband met een voorheen gepubliceerde foto van *Tremella mesenterica*, herroept dezelfde auteur deze bepaling daar het om *T. aurantiaca* gaat; hij brengt een vertaling van een eerder artikel van Ruben Walleyn over deze dubbelganger.

Cryptogamie, Mycologie, Algologie, Bryologie, 29, 2, 2008

B. Duhem en H. Michel beschrijven *Corticium endoxylum* sp. nov., met microtekeningen, micro- en macrofoto. I. Olariaga et al. kiezen een lectotype van *Typhula graminum* en beschrijven *T. berthieri* sp. nov. Een lijst van in Frankrijk gevonden coprofiele fungi werd opgesteld door M. Richardson. *Quintaria microsporon* sp.

nov. is een ascomyceet die op ondergedompeld hout in stromend water groeit en beschreven wordt door Y. Zhang et al, met zwartwit microfoto's en een sleuteltje tot *Quintaria*-soorten. De overige artikels gaan over tropische *russula*'s en melkzwammen en over alpiene lichenen.

De Aardster, 10, 2, 2008

In deze aflevering vinden wij naast een artikel van P. Debaenst over de kluifzwammen van de kuststreek, ook nog kleurenfoto's van *Scopuloides hydnoides, Peziza bovina, Helvella spadicea, H.* leucomelaena*, Cyclaneusma minus, Microthyrium pinophyllum* en *Hypocrea rufa*. Verder nog de lijst van waargenomen soorten tijdens de excursies.

Coolia, 51, 3, 2008

In de 9e Nieuwsbrief van het Paddenstoelenmeetnet door M. Veerkamp en E. Arnolds vinden wij kleurenfoto's van *Cortinarius armillatus, Cystoderma carcharias* en *Boletus piperatus*. M. van Tweel bespreekt in "Voetangels en Klemmen-7" de Parelamaniet en zijn dubbelgangers, met vergelijkingstabel en enkele kleurenfoto's. R. Chrispijn doet een interview met Frits Benjaminsen, met kleurenfoto's van *Cantharellus cibarius, Coprinus atramentarius, Tricholoma imbricatum, T. sulphureum* en *Sarcodon joeides*. Ook de verslagen van de excursies worden opgefrist met kleurenfoto's: *Phaeomarasmius erinaceus, Simocybe quebecensis, Phaeosolenia densa, Ombrophila ambigua, Lactarius circellatus*, *Ramaria fagetorum, Amanita solitaria, Rhodotus palmatus, Tricholoma stiparophyllum, Entoloma rhodocylix, Psilocybe rugosoannulata, Cortinarius bolaris, Cortinarius eburneus, Gomphidius glutinosus, Ciboria batschiana* en *Tulostoma brumale*. De Gezoneerde kaaszwam, *Tyromyces wakefieldii,* wordt besproken door M. Jagers, met kleurenfoto's. In het verslag van het Cristella-weekend in Burse vinden wij microtekeningen en/of kleurenfoto's van *Achroomyces vestitus, Athelia arachnoidea, Cristinia helvetica, Hypochniciellum molle, Jaapia argillacea, Luellia recondita, Tubulicrinus sororius* en *T. accedens*. Ook kleurenfoto's bij het verslag van de buitenlandse werkweek: *Boletus calopus*, *Hygrophorus persoonii, H. discoxanthus, H. pustulatus, Fomitopsis pinicola* en *Cortinarius splendens*.

AMK Afdelingsnieuws

Gespoord tijdens de weekexcursies

De eerste excursies naar Lovenhoek te Vorselaar, het Steengelaag te Stekene en de Kouter te Bornem vonden plaats in een droge periode met weinig paddenstoelen. Voor microscopische bepaling door meerdere personen werden sommige exemplaren mooi gevierendeeld. Het was ook een gelegenheid om genera buiten ons directe interessegebied eens aan een microscopisch onderzoek te onderwerpen. Het waren beknopte soortenlijsten die we aan Funbel doorgaven. *(Lieve)*

Lovenhoek te Vorselaar

Zoerselbos, 12 juni 2008

Een excursie om je regenkleding te testen. Nog steeds vrij weinig paddenstoelen te vinden, toch enkele gezamenlijk kunnen meenemen voor verdere determinatie. Tijdens de middag lieten we onze doorweekte kleren even drogen in een plaat-

selijk café en bespraken we onze vondsten in voorbereiding van microscopisch onderzoek. Een bleke kluifzwam met zadelvormige hoed en een witte, gladde steel bracht me thuis tot *Helvella stevensii*. Na hulp ingeroepen te hebben per mail, gaven Jean Schavey en Piet Bormans me de nodige tips om deze als *Helvella latispora*, syn. *H. stevensii* (Witstelige zadelkluifzwam) te kunnen noteren. *(Lieve)*

Terhagen, 26 juni 2008

Door droogte geen spectaculaire gegevens. Kregen extra aandacht: *Polyporus varius* (Waaierbuisjeszwam), *Russula aeruginea* (Groene berkenrussula), Tijgerrupsen van de St.-Jacobsvlinder op Jacobskruiskruid, *Russula exalbicans* (Verblekende russula), *Russula nitida* (Kleine berkenrussula) met grote sporen met wratten. *(Jan)*

Fort 7, 10 juli 2008

Terug in België, na een lange vakantie, besloot ik met de wandeling in Fort 7 mee te gaan. Veel hebben we daar niet gezien; we waren al blij met een *Gymnopus dryophilus* (Gewoon eikenbladzwammetje), *Steccherinum ochraceum* (Roze raspzwam) en wat Zwerminktzwammetjes (*Coprinus disseminatus*). Toch is er altijd wel iets te vinden dat interessant is. Zelf heb ik Klontjestrilzwam (*Myxarium nucleatum*) meegenomen en microscopisch bekeken, de basidiën lijken op inktvissen met 4 armen. Het tekort aan zwammen werd goedgemaakt door het onthaal van Lucy. Nogmaals bedankt! *(Frans)*

Schildehof, 24 juli 2008

(1) De wandeling in Schildehof was veel beter. Daar hebben we al wat meer gezien, o.a. *Psathyrella pygmaea* (Dwergfranjehoed) die verschilt van *Coprinus disseminatus* door de gestreepte (niet geplooide) hoed, *Psathyrella clivensis* (Kalkfranjehoed), cheilocystiden ± rond, sporen zonder kiem-

Coprinus acuminatus (Kleine kale inktzwam)

porie, soms wat reniform. Of een *Coprinus acuminatus* (Kleine kale inktzwam) die op *Coprinus romagnesianus* (Bruine kale inktzwam) leek en nog vele andere. Genoeg voor veel macro- en microplezier. *(Frans)*

(2) Een prachtige zomerdag en voldoende regen in de voorbije periode stemde de deelnemers hoop-

Psathyrella pygmea (Dwergfranjehoed)

vol. Een vlugge blik in de bekende Bellevue-dreef scherpte de verwachtingen nog aan. De Russula's waren er: *R. melliolens* (Honingrussula), *R. atropurpurea* (Zwartpurperen russula), *R. graveolens*

(Vissige eikenrussula), *Russula vesca* (Smakelijke russula), enz. In het Schildehof zelf was het wat minder, maar we tekenden er toch een zestigtal soorten op. Hieronder *Psathyrella pygmea* (Dwergfranjehoed), wat gelijkend op *Coprinus disseminatus* (Zwerminktzwam) maar zonder de korreltjes tussen de haartjes op de hoed en microscopisch met opvallende utriforme pleurocystiden. Ook *Psathyrella clivensis* (Kalkfranjehoed) is geen alledaagse verschijning, verwant aan *Ps. spadiceogrisea*, maar met sporen zonder kiemporie. We discuteerden over een collectie wat eigenaardig gevormde *Coprinus acuminatus* (Kleine kale inktzwam) en stonden in bewondering voor een prachtig bundeltje *Mycena haematopus* (Grote bloedsteelmycena). Als afsluiting werd nog een sierlijke Kleine beurszwam ontdekt die na microscopische controle *Volvariella murinella* (Grijsvezelige beurszwam) bleek te zijn.

Een aangename en leerrijke studietocht werd afgerond op een zalig terras. *(André)*

(3) Net op het moment dat we wilden terugkeren na een lange en interessante voormiddag, nog snel een *Mycena* gefotografeerd en meegenomen. De steel hiervan was opvallend berijpt, zodat ik richting *Mycena amicta* (Donzige mycena) dacht. Groot was dus mijn verwondering toen ik thuis wrattige sporen onder de microscoop zag; dit was mijn eerste *Mycenella*-vondst. Op basis van de cystiden met afgeronde top en na controle door Leo Noten werd dit genoteerd als *Mycenella bryophila* (Tweesporig taaisteeltje). *(Lieve)*

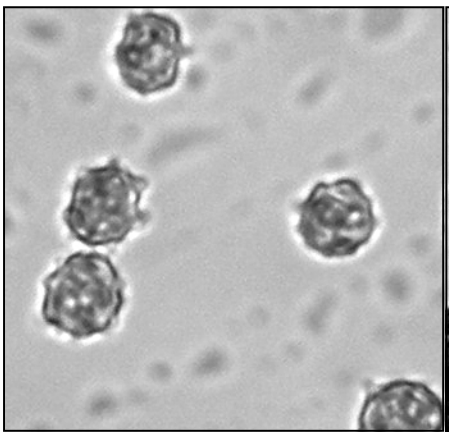

Mycenella bryophila: sporen

Mycenella bryophila: cystide

AMK- Stuurgroep

De stuurgroepavonden zijn overlegmomenten met de leden om het beleid van de AMK mee te bepalen. Ook een stand van zaken van de lopende projecten wordt er besproken.

De verslagen van de stuurgroepavonden van 27 mei en 24 juni 2008 werden per mail verzonden. Als u dit verslag niet ontvangen heeft en per post wenst, geef dan een seintje aan ondergetekende.

De volgende stuurgroepvergadering staat gepland in november 2008. Naast het vastleggen van de excursies voor het volgende seizoen, wordt er ruimte voorzien om vragen te stellen en ideeën door te geven. Als je er niet bij kan zijn, kunnen ideeën ook steeds per mail doorgegeven worden.

Lieve Deceuninck
lieve.deceuninck@skynet.be - 03 455 92 79

INHOUD

1	Editoriaal	*R. Walleyn*
2	Excursiekalender	
4	Educatieve bijeenkomsten	
5	Kustweekend 2008	*J. Launoy*
6	Myxomyceten op Populier in het Calmeynbos te De Panne	*J. Launoy*
11	De Elzenvlag te Diest	*R. De Ceuster*
14	Kleine rode wasplaten	*L. Lenaerts*
18	Halmverstikker met gast	*R. Leysen*
19	Wasplaten doen het goed langs het kanaal Gent-Brugge te Knesselare	*E. Vanaelst/R. Walleyn*
22	Prioritaire zwammen in Vlaams-Brabant	*R. Steeman*
24	Boekbespreking	*R. Walleyn*
25	Eeuwfeest NMV	*M. Veerkamp*
26	Nieuwtjes uit recente tijdschriften	*K. Van de Put*
28	Afdelingsnieuws AMK	

Koninklijke Vlaamse Mycologische Vereniging

KVMV